

Живодар Босанчић,
д-р. ил. правник, Бања Лука

Приватизација као илузија и стварност¹⁾

*Дон Корлеоне је у филму „КУМ“ рекао :
„Сви наши људи су бизнисмени.“*

*Сицилијански слоган гласи: „Не постоји
рекеј, већ помоћ за људе од часћи“.*

*Георге Црнобради –гусар : „Сва велика бо-
гајствена насипала су на великој иљачки“.*

Резиме

Скупштина Републике Српске Законом о приватизацији државног капитала, дала је превелика овлашћења Дирекцији за приватизацију која су неуставна. Непостојеће је да Дирекција има законодавну функцију (да доноси различите правилнике, уговорива којима су се уређивали стицање власништва, као и учествовање запослених Дирекције у радним групама за доношење Закона, измјена и дојана Закона, Уредби и Правилника) да врши и управно-судску функцију ишме ишпо је својим одлукама потврђивала, одбијала и преиначавала План приватизације предузећа као подносиоца захтјева, а као државна организација је водила сам постојећак приватизације предузећа.

1. У чланку је изнесен лични став. Аутор је радио у Централном регистру хартија од вриједности, а тренутно је запослен у Нуро Алре Адриа Банк А.Д., Бања Лука.

Предузећа су била обавезна да саставе почетни биланс стања и да Дирекцији за приватизацију доставе комплетан списак интерних деоничара са тачним подацима о њима и о њиховим улагањима. Управа је била одговорна за тачност података и за План приватизације и документацију коју достављају.

Дирекција је била одговорна за обрачун ваучера и улагања интерних деоница, прихватање плана, одбијање или његово преиначавање. Акционари су у току поступка приватизације имали могућности за корекције података о улагањима интерних деоница јер су спискови акционара били од стране Дирекције за приватизацију достављени предузећима, али многи услед пресељења или незнања нису се јавили самом предузећу, али и тако где су се акционари јављали предузећу, управа им није дозвољавала увид у листу акционара или их је предузеће упућивало да се обраће Дирекцији. Незнање акционара, превелика овлашћења Дирекције за приватизацију, као и нетачни подаци који су били достављени од стране предузећа Дирекцији учинила су да многа лица која су улагала ваучере или улаћивала интерне деонице нису у Централном регистру уписани као власници акција, јер је Централни регистар од Дирекције за приватизацију преузео базу података.

Кључне речи: *интерне деонице, ваучери, „стаара девизна штедња“, план приватизације.*

Ми можемо да парафразирамо и кажемо: „Сви наши грађани су акционари.“ За разлику од наведених „бизнисмена“ који су знали да зараде новац, наши акционари не знају ништа о стицању и управљању акцијама у предузећима у којима су улаћивали за интерне деонице или улагали ваучере.

Није мали број оних који се послје толико година рада осећају преваренима.

Многи грађани су убеђени да могу потврде које су добили од Дирекције за приватизацију однети у новоформирана акционарска друштва или у неки од приватизационих инвестиционих фондова и за исте добити новац. Многи се још сећају како су улаћивали интерне деонице или улагали ваучере, али неки од њих нису уписани као акционари, а неким је одређен мањи број акција него што им припада.

Историјат приватизације у Републици Српској

Народна скупштина Републике Српске је донела Закон о приватизацији државног капитала у предузећима,²⁾ а Влада РС је у складу са чл. 43 истог закона била обавезна да донесе:

- Листу предузећа која ће се приватизовати по посебном програму,
- Правилник о дистрибуцији и располагању ваучерима,

2. Сл. Гласник РС, бр.24/98.

- Методологију за припрему програма за приватизацију државног капитала у предузећима,
- Методологију за израду почетног биланса,
- Правилник о емисији нових акција у поступку приватизације,
- Програм очувања социјалне стабилности.

Предмет приватизације

Предмет приватизације је државни капитал у предузећима у државној и мешовитој својини наведен у чл. 3 Закона о приватизацији државног капитала у предузећима.³⁾

Под државним капиталом сматрао се капитал дефинисан Законом о друштвеном капиталу⁴⁾ и Законом о преносу средстава из друштвене у приватну својину.⁵⁾

Уплаћени капитал на основу Закона о друштвеном капиталу и Закона о исплати личних доходака, средстава за непосредну заједничку потрошњу и средстава за исхрану радника у току рада⁶⁾ није предмет приватизације.

Средства плаћања у поступку приватизације

На основу чл.15 Закона о приватизацији државног капитала у предузећима, средства плаћања у поступку приватизације су:

- ваучери додељени грађанима,
- ваучери додељени борцима,
- купони као компензација за потраживања на основу старе девизне штедње,
- новац.

Шта су интерне деонице?

Деонице или акције представљају власнички удео у предузећу које носе иста права (којима је одређена класа) емитоване у серији, а изражене су у броју комада и номиналној вредности.

Институт „интерна деоница“ и начин стицања први пут су одређени Законом о друштвеном капиталу и Законом о исплати личних доходака, средстава за непосредну заједничку потрошњу и средстава за исхрану радника у току рада на основу којих је запосленим у друштвеним предузећима било омогућено да део плате који није могао бити исплаћен буде уплаћиван у предузећу и да се на основу таквих уп-

3. Сл. Гласник РС, бр.24/98.

4. Сл. Лист СФРЈ, бр. 84/89 и 46/90.

5. Сл. Гласник РС, бр. 4/93, 29/94 и 31/94.

6. Сл. лист СФРЈ, бр. 37/90 и бр. 84/90.

лата врши књиговодствени упис интерних деоница од којих су исте у врло малом броју предузећа биле штампане.

Такавим начином издавања деоница самим изразом „интерна“ одређен је карактер и исте нису имале својство емисије путем јавне понуде, јер су „интерне деонице“ биле емитоване само запосленима у друштвеном предузећу.

Промет је вршен уписом на индосаменту штампаних интерних деоница, што је било одређено чланом 242 ЗОО и наведено је да се пренос права из хартије на име врши:

1. цесијом,
2. посебним законом може бити одређено да се право из хартије од вредности на име може преносити и индосаментом,
3. убележавањем на самој хартији фирме, односно назива, односно имена новог имаоца, потписивањем преносиоца и уписом преноса у регистар хартија од вредности, ако се такав регистар води код издаваоца.

Рат је сигурно прекинуо организовање и оснивање регистара, брокерских кућа, берзи и других институција на тржишту капитала.

Шта су ваучери?

Ваучери су право које је дато грађанима на основу Закона о приватизацији државног капитала у предузећима да у одређеном року могу да их уложе у предузећа или у приватизационе инвестиционе фондове путем јединица СПП-а, а чији обрачун је вршила Дирекција за приватизацију. Сви грађани Републике Српске у тренутку доношења Закона о приватизацији добили су минимум од 20 ваучера, остало учешће у ваучерској приватизацији било је на основу рада, учешћа у рату и инавалидности у току рата.

„Стара“ девизна штедња

Девизном штедњом се може једино плаћати купљени државни капитал, тј. у ствари купонима који су издати као компензација за потраживања на основу старе девизне штедње. Пренос купона се врши у АПИФ-у (правни следбеник СПП). Република Српска је прихватила да се плаћање девизном штедњом врши по њеној номиналној вриједности, али лица која купују купоне старе девизне штедње плаћају највише до 50% њене номиналне вриједности. Република Српска није емитовала обвезнице на име „старе“ девизне штедње, нити је омогућила да се купонима девизне штедње тргује на Бањалучкој берзи, иако постоји нацрт закона који би регулисао начин емисије, јер су неки представници „међународне“ заједнице били против – наводно буџет Републике Српске не може да издржи враћање дуга. Трговање купонима на берзи су онемогућили домаћи „бизмисмени“ који не желе трговање на берзи, јер би порасла цена купона.

Овиме је пропуштена шанса да се омогући транспарентност у трговању и постизању боље цене девизне штедње и наравно тиме је омогућено да десетак „бизмисмена“ купује купоне девизне штедње од њихових власника.

Обавеза предузећа

Предузећа су била обавезна да у складу са чл. 29 Закона о приватизацији државног капитала у предузећима сачине Програм приватизације (који је доносио управни одбор) и да га поднесу на одобрење Дирекцији за приватизацију у року од 90 дана од дана доношења Закона о приватизацији државног капитала у предузећима и да припреме документацију и податке везане за правну регулативу својинске трансформације и финансијско-рачуноводствену документацију о стању и структури појединих позиција трајног капитала у складу са чл.18 Уредбе о утврђивању и кориговању структуре трајног капитала.⁷⁾

На основу чл.2 Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима⁸⁾ предузећа су дужна да саставе почетни биланс стања на дан 30.6.1998.год.

Сачињавање почетног биланса!

На основу чл.6 Уредбе за утврђивање методологије за израду почетног биланса стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима⁹⁾ износ стања у групи конта 03 умањује потражну страну деоничког капитала, а на основу чл.7 ст.2 корекција се врши на контима групе 90 (државни) и 91 (деонички) капитал.

Предузеће је, у складу са чл.25 Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима било обавезно да сачини и достави Дирекцији за приватизацију Републике Српске почетни биланс стања.

Подаци о улагачима

У документацији се налазе подаци о извршеном упису и готовинској уплати интерних деоница.

На основу чл. 10 Уредбе о утврђивању методологије за припрему програма за приватизацију државног капитала у предузећима¹⁰⁾ вредност и структура капитала садржи:

1. укупну вредност капитала,
2. вредност државног капитала,

7. Сл. Гласник РС, бр.28/98 и 37/99.

8. Сл. Гласник РС, бр.24/98.

9. Сл. Гласник РС, бр.28/98.

10. Сл. Гласник РС, бр. 28/98.

3. вредност приватног капитала,
4. списак постојећих деоничара.

У чл.18 поменуте Уредбе дефинисани су документи и подаци који су потребни ради утврђивања структуре трајног капитала (као што су: документација и подаци везани за правну регулативу процеса својинске трансформације, финансијско-рачуноводствену документацију о стањима и променама у стању и структури трајног капитала, ту посебно спадају: подаци о вредности друштвеног капитала, документација о оглашавању интерних деоница, подаци о извршеном упису интерних деоница, одлуке и пратећа акта о статусним променама до 30.6.1998.год., решења о упису у судски регистар свих статусних промена до 31.12.1998.год., образци годишњих обрачуна од 1990. до 1997. год., главна књига, налози за књижење и пратећа документација о свим износима који су књиговодствено евидентирани као приватни капитал, документација о готовинским уплатама интерних деоница, налози за књижење којима је регистровано повећање вредности деоничког капитала, као и обрачун попушта, уговори о додатном улагању капитала, са доказима о уплатама, и остала документација о промјенама у структури капитала.

Обавеза Дирекције за приватизацију

На основу обављене контроле Дирекција за приватизацију је у складу са чл.22. и 23. Уредбе о утврђивању и кориговању структуре трајног капитала била обавезна да спроведе контролу, сачини Записник и донесе рјешење о резултату претходно извршене власничке трансформације. Рјешење има карактер трајног књиговодственог документа који се обавезно укључује приликом израде почетног биланса стања.

Дирекција је у складу са чл. 26 Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима могла да почетни биланс одобри, врати или да преиначи.

Чланом 3. Уредбе о утврђивању методологије за процјену вриједности капитала у предузећима¹¹⁾ одређено је да лица за процену капитала морају имати лиценцу и да Дирекција за приватизацију врши избор и даје овлашћење правним лицима која врше процену капитала.

Садржај Програма предузећа одређен је чл. 8. Уредбе о утврђивању методологије за припрему програма за приватизацију државног капитала у предузећима који посебно садржи :

- вредност и структуру трајног капитала у предузећима,
- план приватизације и
- почетни биланс стања.

Вриједност и структура капитала предузећа су се узимали из активног подбиланса у складу са чл. 21. и чл. 22. Закона о почетном билансу стања у поступку

11. Сл. Гласник РС. бр.24/99.

приватизације који садржи у складу чл. 10 Уредбе о утврђивању методологије за припрему програма за приватизацију државног капитала у предузећима:

- укупну вредност капитала,
- вредност приватног капитала,
- вредност државног капитала,
- списак постојећих интерних деоничара.

На основу чл. 17. Уредбе о утврђивању методологије за припрему програма за приватизацију државног капитала у предузећима, Дирекција за приватизацију је доносила решење о одобравању програма приватизације.

Дирекција је могла на основу чл. 21. Уредбе о утврђивању методологије за припрему програма за приватизацију државног капитала у предузећима вршити промјене у програму.

Посебна одговорност Дирекције је у томе што је предузеће, у складу са чл. 22. Уредбе о утврђивању методологије за припрему програма за приватизацију државног капитала у предузећима, достављало сву документацију о:

- некретнинама,
- хипотекама (својим и туђим),
- фотокопије уговора о давању некретнина и опреме у закуп,
- почетни биланс стања,
- списак интерних деоничара, итд.

Чланом 1. Правилника о дистрибуцији и располагању ваучерима, купонима у поступку приватизације државног капитала у предузећима¹²⁾ одређено је да се поступак и начин евидентирања права лица на ваучере и купоне по основу старе девизне штедње као и њихово располагање врши у складу са Законом о приватизацији државног капитала у предузећима да наведене послове обавља Дирекција за приватизацију.

Чланом 26. Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима одређено је да Дирекција има право да одобри почетни биланс, врати и да га преиначи.

Стање пресјека

На основу чл. 8. Уредбе о утврђивању и кориговању структуре трајног капитала предузећа утврђен је релативни однос између државног и деоничког дијела капитала завршно са даном 31.12.1992. год.

Уколико утврђени однос капитала у смислу чл.17. не одговара стању у словним књигама, налаз контроле примјењује корективну ставку биланс стања 31.6.1998. год.

12. Сл. Гласник РС, 28/98.

Уписане, а неуплаћене деонице

Не признају се извршене отплате интерних деоница средствима предузећа, чл.16. поменуте Уредбе о утврђивању и кориговању структуре трајног капитала предузећа.

Уписани, а неуплаћени акционарски капитал из чл.7. Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима се отписује.

Улагање у приватизационе инвестиционе фондове

Законом о приватизационим инвестиционим фондовима и друштвима за управљање инвестиционим фондовима¹³⁾ одређено је да друштва за управљање приватизационим инвестиционим фондовима на основу чл. 3. прикупљају ваучере од грађана само са једним циљем – оснивања приватизационих инвестиционих фондова тј. ради прикупљања ваучера и њихове замене за акције .

Основни капитал ПИФ-а је у складу са чл. 38. процјењена вриједност свих прикупљених акција у поступку прикупљања и замјене ваучера.

Начин процјене вриједности из ст. 1. овог члана ближе утврђује Дирекција за приватизацију Републике Српске.

На основу чл.59. Закона о приватизационим инвестиционим фондовима и друштвима за управљање инвестиционим фондовима директор Дирекције за приватизацију је донио Правилник о учешћу ПИФ-а у ваучерској приватизацији, а чл.1 прописани су :

- услови за издавање дозволе за учешће ПИФ-а у ваучерској приватизацији,
- поступак издавања дозволе,
- прикупљање ваучера, упис и уплата акција фонда,
- учешће ПИФ-а у поступку приватизације државног капитала у предузећима путем ваучер понуде,
- извештавање ваучер понуде.

Чл.12. Правилника о учешћу ПИФ-а у ваучерској приватизацији одређено је да се упис ваучера у ПИФ-е вршио у организацији која обавља платни промет у РС (СПП), подношењем налога за пренос ваучера са јединственог приватизационог рачуна лица на рачун Друштва у складу са чл. 32. Закона о приватизационим инвестиционим фондовима и друштвима за управљање приватизационим инвестиционим фондовима.

У складу са чл. 14. Правилника о учешћу ПИФ-а у ваучерској приватизацији, након истека рока за прикупљање ваучера, утврђеним проспектом ПИФ-а преко Дирекције, односно организације која обавља платни промет у РС, доставља за свако друштво појединачно коначни извештај о броју прикупљених ваучера. Ди-

13. Сл. Гласник РС, бр.24/98.

рекција објављује у средствима јавног информисања број ваучера које је прикупило свако друштво.

Након завршетка ваучер понуде, Дирекција је утврђивала висину основног капитала ПИФ-а у складу са чл. 38. Закона о приватизационим инвестиционим фондовима и друштвима за управљање приватизационим инвестиционим фондовима и о томе обавештава Друштво. Дирекција је обавештавала Друштво о резултатима ваучер понуде у складу са чл. 28. Правила ваучер понуде.

Чланом 6. Правилника о дистрибуцији и располагању ваучерима и купонима у поступку приватизације државног капитала у предузећима одређено је да по завршетку регистрације, Дирекција доставља оверене регистрационе листе у СПП, која отвара матичну евиденцију ЈПР лицима која су потврдила учешће у процесу приватизације. Рачун се отвара и води у организационој јединици СПП, коју одреди Дирекција и на основу чл. 10. наведеног Правилника по отварању рачуна, СПП штампа и дистрибуира контролне изводе.

Упис у судски регистар

Прва скупштина акционара имала је третман оснивачке, након које су предузећа вршила упис промене облика у судском регистру на основу чл. 22. са подацима у складу са чл. 23. Закона о упису у судски регистар, посебно се истичу подаци као што су оснивачки улози и основни капитал субјекта уписа из тач. 4. и промене у виду измјена наведених у ст. 2. и ст. 3. истог члана.

На основу чл. 4. Уредбе о упису судски регистар¹⁴⁾ пријаву за упис у судски регистар са доказима подносило је овлашћено лице, а све са подацима из чл. 2. Уредбе.

На скупштини акционара, акционари су имали право приговора на структуру капитала која је наведена у Извештају Дирекције за приватизацију и који је достављен и објављен на огласној табли предузећа. Извештај је верификовала Верификациона комисија, оформљена на Скупштини акционара. Акционари могу, на основу чл. 1.1. поменуте Уредбе, на Скупштину да пошаљу пуномоћника са овјереном пуномоћи код надлежног органа да заступа његове интересе на Скупштини акционара. Акционар право гласа на основу чл. 254. Закона о предузећима остварује лично или преко пуномоћника.

У смислу чл. 3. ст. 1. и ст. 2. судски регистар је јавна књига, а у исти су уписани јавни подаци, и свако може разгледати и преписивати.

На основу чл. 9. Закона о упису у судски регистар суд доноси решење о упису у судски регистар.

Сваки акционар је могао да се појави као учесник у судском поступку у смислу чл. 15. истог Закона. Поред лица по чијем се приједлогу покреће поступак уписа, сматра се и лице о чијим се правима, односно интересима одлучује у судском по-

14. Сл. Гласник РС, бр. 30/99.

ступку. Учесник има право да захтева упис промена, или брисање уписа или одређених елемената уписа у смислу чл.50. Закона о упису у судски регистар.

Против тог решења у смислу чл. 10. истог закона може се изјавити жалба, а против правоснажног решења јавни тужилац на основу чл.14. истог закона може подићи захтев за заштиту законитости, а на основу чл. 56. ст. 1. тч. 2. алинеја б свако лице чији је интерес повређен кривичним дјелом.

Право на жалбу има свако лице чије је право повређено судским решењем чл. 52., а за лице коме је достављено решење рок је 8 дана, а за лице коме није достављено решење рок је 15 дана од дана објављивања у Службеном гласнику.

Лице које има правни интерес може поднијети суду захтев за брисање неоснованог уписа у року од 15 дана од дана сазнања за упис, најкасније 60 дана од објављивања извода у Службеном гласнику. Регистарски суд може по службеној дужности покренути поступак у року од две године од дана уписа.

Ако је упис извршен на основу личне исправе или из исправе у којој су наведени неистинити подаци, или уколико је незаконито спроведена радња о којој се уписују подаци у судски регистар, тужбом за утврђење се може тражити да је упис ништав на основу чл. 62., и то може поднијети свако лице које има интерес да се утврди ништавост уписа, у року од 30 дана од дана сазнања за разлоге ништавости и у року од три године од уписа .

Шта су хартије од вредности?

Законодавац је, као *lex specialis* донио Закон о хартијама од вредности¹⁵⁾ као и друге прописе који су донесени на основу тог закона који на регулишу регистрацију, пренос, трговање и уопште пословање са хартијама од вредности.

Наиме, чл. 3. Закона о хартијама од вредности¹⁶⁾ „хартија од вредности је дефинисана као преносива исправа у електронском облику, емитована у серији на основу које имаоци остварују права према емитенту у складу са законом и одлуком о емисији.“

Хартијама од вредности у смислу чл. 4. Закона о хартијама од вредности сматрају се акције, обвезнице и друге хартије од вредности које утврди Комисија за хартије од вредности својим прописом.

Акције (деонице) су дефинисане као **власничке хартије од вредности које емитује акционарско друштво** у складу са одредбама Закона о предузећима и Закона о хартијама од вредности.

Обвезнице су дужничке хартије од вредности које имаоцу дају право на наплату главнице и камата, односно и других прихода у складу са законом и одлуком о емисији.

15. Сл. Гласник РС, бр.24/98 и бр. 37/01.

16. Сл. Гласник РС, бр.04/02-пречишћени текст.

Ко су емитенти?

У складу са чл. 2. ст. 1. Закона о хартијама од вредности „емитент **је правно лице** које издаје/емитује хартије од вредности у циљу прикупљања средстава и који према власницима хартија од вредности има све обавезе назначене у хартијама од вредности“.

Емитенти су сва предузећа која су извршила промену облика у судском регистру на основу Закона о приватизацији државног капитала у предузећима, чије хартије имају третман јавне понуде и са истима се тргује на берзи; акционарска друштва која су настала на основу акционарског уговора симултаним оснивањем у складу са одредбама Закона о предузећима и чијим хартијама се не тргује на берзи, већ се промет врши на основу уговора овереног у суду.

Емитенти су Унија БиХ, Федерација БиХ, Република Српска, Централна банка, кантони и општине, као и друга правна лица која добију дозволу Комисије за хартије од вредности да могу да емитују хартије од вредности.

Дематеријализација хартија од вредности

Законом о хартијама од вредности извршена је дематеријализација хартија од вредности, иако је остао израз „хартија од вредности“, то у ствари више нису „хартије“ већ електронски запис података о одређеним правима.

Како су хартије од вредности у електронском облику – запису, само по себи више не постоји физичка државина, нити депоновање хартија од вредности у физичком облику, а нису могући преноси: предајом, окупацијом или одржајем, већ постоји право из „хартије од вредности“ у електронском запису.

На берзи се врши „безготовински“ промет хартија, тј. преносом са рачуна продавца на рачун купца, без предаје из руке у руку. Више се не може говорити о физичкој „државини“ на „хартијама од вредности“, јер више није могуће да се физички налазе у рукама „држалаца“.

Регистрација хартија од вредности

Централни регистар хартија од вредности је централна институција у Републици Српској чије је пословање одређено Законом о Централном регистру хартија од вредности, а који у складу са чл. 5. обавља следеће делатности: региструје и чува дематеријализоване хартије од вредности, као и отвара рачуне власника, врши пренос хартија и чува податке о свим трансферима, отвара и води рачун емитента, води књигу акционара, врши упис забране права располагања и свих терета, врши обрачун и поравнање на основу свих послова закључених на берзи, издаје потврде о власништву и друга документа, обавља послове депозитара за приватизационе инвестиционе фондове, врши услуге депозитара у поступцима преузи-

мања, упис нових емисија, упис свих промјена на основу корпоративних радњи емитената и друге послове регистра, депозитара и клиринга хартија од вредности.

Обавеза регистрације хартија од вредности

Чланом 6. Закона о хартијама од вредности, чл. 218. Закона о изменама Закона о приватизацији државног капитала у предузећима одређено је да су предузећа/емитенти дужни регистровати у Централном регистру своје хартије од вредности чим су извршила промену облика у судском регистру и упис у Регистру емитената код Комисије за хартије од вредности Републике Српске.

Стицање својине

У чл. 20. Закона о основним својинско правним односима наведено је „да се право својине стиче по самом закону, на основу правног посла и наслеђивањем. Право својине стиче се и одлуком државног органа на начин и под условима одређеним законом“.

Под власником хартија од вредности у смислу чл. 2. ст. 3. Закона о хартијама од вредности сматра се правно или физичко лице које има власништво на хартијама од вредности по основу власничког права или на основу уговора.

Стицање права власништва на хартијама од вредности стиче се уписом у Централни регистар. Ставом 1. члана 8. Закона о хартијама од вредности је регулисано да се права и обавезе из хартија од вредности стичу и преносе уписом на рачун стицаоца у Централном регистру и то само ако су исте регистроване у Централном регистру.

У чл. 2. ст. 11. Закона о хартијама од вредности несретно је наведено да се под „**трговином** хартијама од вредности подразумева пренос и регистрација права власништва на хартијама од вредности на основу закљученог посла продаје, куповине, размене, поклањања, наслеђивања, позајмљивања као и осталих грађанских и правних послова.“

У ст. 2. чл. 8. Закона о хартијама од вредности „правни основ за стицање и пренос права из хартије од вредности је уговор, решење о наслеђивању, акт суда или другог надлежног органа.“

Пренос права на хартије од вредности, као и на вршење свих права инкорпорисаних у хартијама од вредности захтева обавезну и безусловну идентификацију њиховог власника.

Рачун власника

За лица која су учествовала у поступку приватизације у току поступка регистрације акционарских друштава која су проистекла из поступка приватизације Централни регистар је преузео базу података од Дирекције за приватизацију.

За лица која немају отворен рачун власника иста достављају:

- налог за отварање рачуна власника попуњен са подацима,
- копију личне карте за домаће физичко лице или копију пасоша за страног физичко лице,
- копију рјешења о упису у судски регистар за домаће правно лице или копију рјешења или другог документа надлежног органа у страниој земљи које води регистар привредних субјеката.

Сваком власнику Централни регистар отвара само један власнички рачун.

Власник хартија од вредности може код сваке од брокерских кућа отворити client рачун који служи за трговање. Централни регистар врши пренос и има увид у све client рачуне, а брокер има увид само у client рачун који је отворен код брокерске куће у којој је запослен.

Стицање хартија од вредности на основу трговања на берзи

Брокери као овлашћени посредници у име и за рачун својих клијената (власника хартија од вредности), те путем електронског берзанског система уносе налоге за куповину или продају хартија од вредности.

На крају радног дана Берза формира Извештај о закљученим пословима, на основу којег Централни регистар врши обрачун и поравнање броја хартија од вредности и количине износа новца за брокерске куће (новчаних дугова и потраживања) и у року од 3 дана од дана трговања врше пренос са рачуна продавца на рачун купца.

Јавно емитоване акције су акције које се уписују јавном понудом и њихова регистрација се врши у Централном регистру. Промет и трговина акцијама које јавно емитоване врши се искључиво на берзи или другом уређеном јавном тржишту у складу са чл. 31. и 51. Закона о хартијама од вредности. У року од 3 дана од дана трговања Централни регистар врши пренос са рачуна продавца на рачун купца.

Одговорност управе предузећа/емитента

Уколико својом одлуком чланови управе нанесу штету предузећу, власницима и повјериоцима, чланови управе су солидарно одговорни на основу чл.72. Закона о предузећима.

На основу чл. 33. Уредбе за утврђивање методологије за израду почетног биланса у поступку приватизације државног капитала у предузећима одређено је да све обрасце оверава одговорно лице у предузећу. Чл. 25. Уредбе о утврђивању и кориговању структуре трајног капитала у предузећима одређено да ће се казнити одговорно лице уколико не достави пријаву за контролу у предвиђеном року извршене власничке трансформације.

Ако предузеће не сачини почетни биланс стања са подбилансима из чл. 5. Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима, чини прекршај којим се одговорно лице кажњава новчаном казном.

Предузећа која Дирекцији нису доставила Програм приватизације и нису комплетирали Програм приватизације и почетни биланс стања из чл. 29. у року из чл.30. починила су прекршај из тч. 1. и тч. 2. ст. 1. чл. 41. истог Закона.

Скупштина може покренути поступак пред надлежним судом на основу чл. 73. Закона о предузећима против чланова управе, који су донели одлуку да се нанесе штета предузећу. Скупштина може покренути поступак пред надлежним судом против одлуке органа предузећа коју сматра незаконитом.

Поступак могу покренути акционари који имају најмање 1/10 основног дијела капитала у року од 90 дана од дана сазнања за одлуку, а најкасније у року од 3 године, на основу чл. 75. Закона о предузећима.

Новчаном казном казниће се предузеће уколико почини прекршај из чл. 425. уколико суду за регистрацију не достави податке из чл.91 и измјене података из чл. 94. Закона о предузећима.

Новчаном казном казниће се предузеће на основу чл. 425. тач. 7. ако предузеће не омогући јавност података посебно или да нетачна обавештења акционару из чл. 82. Закона о предузећима. За претходно наведене прекршаје казниће се и одговорно лице ст. чл. 425. Закона о предузећима.

Директор предузећа тј. емитента на основу чл. 63. Закона о предузећима стара се о законитости предузећа, он је дужан на основу чл. 78. Закона да обустави општи акт, ако је супротан Закону. Директор ће у року од 30 дана од дана обуставе таквог акта покренути поступак за оцену његове законитости.

На основу чл. 3. Уредбе о начину конституисања нових органа управљања¹⁷⁾ и чл. 3. Уредбе о начину конституисања нових органа управљања и начину рада предузећа у којима је извршена продаја државног капитала, директор је био дужан да објави списак акционара на огласној табли, тј. Извештај Дирекције за приватизацију.

Новчаном казном казниће се емитент који почини прекршај из чл. 108. ст. тч. 1 Закона о хартијама од вредности и не достави потпуне податке из чл.5 Закона о хартијама, тј. чл.4. Закона о изменама и допунама Закона о хартијама од вредности .

Шта може да учини лице које је уплатило интерне деонице, а није уписано у Централни регистар као власник акција?

Лице које је извршило уплату интерних дионица може:

- тужбом Врховном суду захтевати поништај решења Дирекције за приватизацију којим се одобрава програм и план приватизације наведеног предузећа,
- тужити предузеће и Дирекцију за приватизацију за накнаду штете,

17. Сл.гласник РС, бр.13/99.

- тужити Дирекцију и захтевати да Дирекција донесе Закључак о корекцији и одреди количину акција која припадају потенцијалном власнику на терет државног капитала или Фонда за реституцију,
- доставити кривичну пријаву Јавном тужиоцу,
- покренути поништај решења о упису промене облика и оснивача у судски регистар.

Živorad Bosančić, L.L.B.
Banja Luka

Privatization as Illusion and Reality

Summary

The Assembly of Republic of Srpska gave too large authorities to the Direction for Privatization by the Privatization of State-owned Capital Act, which is contrary to the Constitution. It is incompatible the Direction to have regulatory function (making the different regulations and instructions on ownership acquisition and participation of its employees in the groups for drafting statutes and decrees), together with administrative-judicial function, because it accepts, rejects or amends the privatization plan of a company, and with enforcement function, through which it managed the privatization proceeding of every company. A company was obliged to make the initial balance sheet, privatization plan and list of inner shareholders and to submit it to the direction. The Direction was responsible for counting the vouchers, share payment and correct decision about privatization plan. Shareholders' ignorance, too large authorities of the Direction and incorrect particulars of privatized companies caused that many investors are not entered in the Securities Central Register, because the Central Register just took over the particulars from the Direction.

Key words: *inner shares; vouchers; old foreign currencies savings; privatization plan.*